

Prædiken til Alle helgens dag

Matt. 5, 1-12

I dag fejrer vi Alle helgens søndag, og på denne dag mindes vi vore døde efter gammel skik.

At mindes vore døde går langt tilbage i historien. Vi skal helt tilbage til kirkens ældste tid, dengang de kristne blev forfulgt af romermagten, og mange ofrede livet for deres tro. Som det dengang var naturligt, opstod der en kult omkring martyrerne, og man mindedes de enkelte martyrer på deres dødsdag. Men det var jo kun dem, man kendte, man kunne fejre på den måde. Hvad med alle de ukendte, de mange mere eller mindre anonyme martyrer? De burde vel også fejres? Så derfor bestemte man sig for at anordne en særlig dag for dem, og den dag blev fastsat til 1. november: Alle helgens dag.

Nu var helgener én ting. De var jo i kraft af deres martyrium eller et særligt helligt levned gået lige ind til Gud og befandt sig ansigt til ansigt med Ham. De var den store hvide flok, som vi netop har sunget om. Men hvad med de almindelige kristne? For kirken er jo - den gang som nu - samfundet af levende og døde. Skulle ikke også de mindes ved lovsang og forbøn? Jo, der var der indflydelsesrige folk, der mente, og derfor føjede man endnu en fest til den første. Den blev lagt dagen efter, dvs. den 2. november,

og blev kaldt Alle sjæles dag. Den indførtes i det 11. århundrede, altså da Knud den Store var konge herhjemme, og den fik hurtigt en umådelig udbredelse over hele Europa.

Ud fra den tids forestillinger var der også al mulig grund til at indføre en sådan helligdag. For på det tidspunkt havde man en idé om, at sjælene efter døden befandt sig et eller andet ikke klart defineret sted, hvor sjælene gennemgik en lutring, en renselse gennem ild, for de synder, de ikke havde fået sonet, mens de levede. Det er de forestillinger, der senere bliver til læren om skærsilden. For disse sjæle var det eneste, der kunne lindre og afkorte de pinsler, de måtte igennem, de efterlattes forbønner og almisser.

Disse idéer og forestillinger udviklede sig i århundrederne derefter til indførelsen af afladen, hvor de efterladede fik mulighed for at betale deres slægtninge fri af disse straffe. Efter Den Sorte Død 1348-1351, som i visse egne bortrev mere end halvdelen af befolkningen, og hvor de pestramte døde under de mest ydmyge betingelser og uden kirkelig bistand, gik det hele over gevind. Man mistede tiltroen til nådemidlerne, bedemøllen begyndte at kværne, og bod og soning var til falds for penge. Det er nok ikke helt forkert, hvad vi lærte i skolen, at én af de mest berygtede afladskræmmere plejede

at reklamere for foretagendet med følgende vers: “Når pengene i min kiste klinger, da sjælene ud af skærsilden springer.”

Det var Luther, der sagde stop. Interessant, i øvrigt, at da reformationen blev gennemført i Wittenberg, afskaffede man ikke blot Alle sjæles dag, men også Alle helgen. Dermed var de to helligdage også afskaffet i Danmark, for vi fulgte Wittenberg i tykt og tyndt herhjemme.

Det var nemlig dagen før Alle helgen, altså den 31. oktober i det Herrens år 1517, at Luther slog sine berømte teser mod afladen op på døren til slotskirken i Wittenberg. De 95 teser vendte sig netop mod aflad og helgendyrkelse, mod messer for de døde og al lemfældig omgang med boden. Fra Luthers side var der egentlig kun tale om en invitation til, hvad man kunne kalde en ‘akademisk’ diskussion, men til hans egen overraskelse - og for så vidt også andres - blev hans anliggende en folkesag, som på kort tid kom til at sætte verden på den anden ende, så både kejser og pave blev involveret, og kristenheden spaltedes i to.

Ifølge Luther findes der ingen helgener. Ingen er mere hellige end andre, for det helligste, man kan blive, er at blive døbt, dvs. at blive et Guds barn. Den tanke, helgendyrkelsen bygger på, at der skulle være mennesker, der ved deresandel og særligt hellige levned, havde oparbejdet en fond af overskydende gode gerninger, som kirken kunne dele ud af til dem, der måtte mangle disse - og dem er der jo flest af - den tanke afviste Luther pure. Overfor Gud har ingen gjort fyldest. Det gode, vi mennesker måtte præstere, vejer intet over for ham, hvordan vi end vender og drejer det. Det hele kommer

an på Gud, men han handler til gengæld ikke med os efter fortjeneste, men som den, der kommer os i møde med sit Ord, tilgivelsens og nådens Ord. Kirkens sande skat er derfor ikke hellige menneskers overskydende gerninger, men “det højhellige evangelium om Guds herlighed og nåde”.

Vender vi os på denne baggrund til de tekster, der indrammer vores gudstjeneste i dag, må vi erkende, at der - i hvert fald tilsyneladende - er et stort svælg mellem det, disse tekster giver udtryk for, og så det tema, dagen skulle beskæftige sig med.

Det kan være svært at leve sig ind i Johannes’ Åbenbarings syner og visioner, når der her tales om de 12 stammer og de 144.000 beseglede; visionen om den store hvide flok, der på dommens dag skal samles omkring lammets trone i evig tilbedelse ved tidernes ende. En oplagt tekst at vælge ud fra et katolsk synspunkt, naturligvis, hvor de 144.000 jo netop er de udvalgte hellige; men om teksten er så indlysende for en protestantisk tankegang, tillader jeg mig at være noget skeptisk overfor.

Også prædiketeksten til i dag, saligprisningerne fra bjergprædikenen, volder problemer. Da teksten i sin tid blev valgt som evangelium for Alle helgen, var det, fordi man tog ordet “salig” bogstaveligt i betydningen “frelst”, og så passer teksten ganske glimrende på de helgener, der i kraft af deres martyrium og helligeandel mentes at være gået direkte ind til Guds herlighed. Men da vi nu har brudt med denne forestilling, og vel også må sige, at ordet “salig” ikke går på det hinsidige, men egentlig blot betyder “lykkelig”, stiller sagen sig anderledes. Dette tager Luther da også op i en præ-

diken over denne tekst (som han flyttede til 27. s.e. Trinitatis). Hans prædiken begynder således: “Over dette Evangelium har man i Pavedømmet prædikeret på Allehelgens Dag, og dette var ikke ilde meent, naar man blot havde forstaaet Evangeliet rigtigt og udlagt det om de levende Hellige, det er, om de rette Christne her paa Jorden”. Heri har han så evig ret, for saligprisningerne går på det at følge Jesus efter. Gør man det, er man “fattig i ånden”, dvs. svag, magtesløs og afmægtig overfor verden. Det samme siger også Paulus til menigheden i Korinth: “I var ikke mange vise i verdslig forstand, ikke mange mægtige, ikke mange fornemme. Men det, som er dårskab i verden, udvalgte Gud for at gøre de vise til skamme, og det, som er svagt i verden, udvalgte Gud for at gøre de stærke til skamme, og det, som verden ser ned på, og som ringeagtes, det, som ingenting er, udvalgte Gud for at gøre det, som er noget, til ingenting, for at ingen skal have noget at være stolt af overfor Gud” (1. Kor 1,27-29).

Men er man sådan en Jesu discipel, må man også indstille sig på at lide under det. Disciplene kommer til at sørge, står der i teksten. Livet bliver bestemt ikke lettere ved at følge Jesus efter, det har Jesus aldrig lovet, men han viser disciplene, hvor de skal finde trøst, nemlig hos ham og i hans Ord. Sagtmødighed er hans tilhængeres kendetegn, for de vil få arven og mættes med retfærdighed. Thi den uret, de nu lider, har Gud gjort til sin ret, deri består udvælgelsen. Men den forpligter. Den, der vil kalde sig Jesu discipel, øver barmhjertighed. Ikke, at han derved vinder nogen fortjeneste, men han gør det, fordi han er blevet mødt med en barmhjertighed, der er større end noget andet: at Gud har regnet ham værdig til at blive hans

Redaktion

Sognepræst
Margrethe Dahlerup Koch
Høbrovej 3
6980 Tim
mdk@km.dk

Sognepræst
Søren Jensen
Byløkken 27
8240 Risskov
sjen@km.dk

Søndagslæsning
udkommer hver uge på
www.grundtvig.dk
- hvor man også
kan tilmelde sig
elektronisk nyhedsbrev
om Søndagslæsning

Grundtvigsk Forum
Farvergade 27
1463 København K
Telefon 3373 2800
vartov@vartov.dk

discipel, hans barn. At tage imod dette gør hjertet rent - eller "skaber rene glæder", som Grundtvig udtrykker det i en salme. Da stifter man fred i stedet for splid, da vender man den anden kind til frem for at holde på sin ret. Alt dette fordi en Jesu discipel ved, at Himmerigs rige tilhører ham.

Hånden på hjertet. Fra dette billede af Jesu sande disciple og til os er der langt. Ja, en uendelighed i afstand. Vel kan der være én og anden iblandt os, der både lider og sørger og lyves alt på, men er det måske for evangeliets skyld? Og dersom vi ellers fortsat forstår at værne om det, der er vort, ja, så kan vi vel også gå ud fra, at der ikke kommer nogen og tager "vort liv, gods, ære, barn og viv", som vi med Luther skal synge om lidt.

Men det er jo ikke bare, fordi vi ikke står i den kampsituation, de første disciple og Luthers tilhængere stod i, at disse ord - og for den sags skyld alt, hvad der siges i bjergprædikenen - ikke passer på os. Det skyldes til syvende og sidst, at vi er, som vi er. I bjergprædikens ord bliver vi målt og falder igennem. Her skærper Jesus loven, dvs. de 10 buds krav, så de bliver absolutte. Vi skal ikke blot elske vor næste, nej vi skal også elske vore fjender og bede for dem, der forfølger os. At prædike loven hører med til evangeliets forkyndelse, for gennem den måles vi, så det kan blive åbenbart, hvor langt vi er fra det fuldkomne.

Om sig selv kan Luther sige, at han havde tre hunde: utaknemmelighed, hovmod og misundelse. Den, som disse tre hunde bider, er ilde faren. Og mon ikke også vi - når vi ser

rigtigt efter - har de samme tre hunde rendende i hælene?

Jamen, hvornår bliver vi da fuldkomne? Hvornår virkeliggøres de kristne idealer? Det gør de ikke, før vi opgiver os selv og giver os selv hen fuldstændigt for vor næste. Thi den, der vil bjerge sit liv, skal miste det, men den, der mister det for Kristi skyld, vil få det igen. Så det bliver næppe os beskåret at nå dertil.

I én af sine bordtaler har Luther sagt: "Når vi engang hører op med at lyve, bedrage, stjæle, myrde, røve, bedrive hor, se, da vil vi blive fromme; det er, når man klapper til med spaden over os. Thi Paulus siger: Den som er død, er retfærdiggjort fra synden" (Rom. 6, 7).

Så kommer retfærdiggørelsen altså ikke fra os, men vi fuldkommengøres ved tilgivelsens nåde af Gud ved Jesus Kristus, som vi sang med denne gudstjenestes første salme:

Og er vort syndemål end stort,
dog større er Guds nåde,
hans stærke hånd, som alt har gjort,
kan vel os fri af våde;
han er den gode hyrde, som
sin hjord fra synd, fra død og dom
i nåde vil forløse.

Amen!

Knud Ottosen, lektor, dr. theol., tidligere
hjælpepræst Skejby-Lisbjerg

Salmer: 496 - 571- 573 - 336 - 582